БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда үдезилеттинген

1967 ч. НОЯБРЬ 28 ВТОРНИК № 280 (6916)

Өртээ 2 көп.

Беш чылды—хуусаа бетинде

Тюменьниң төвүнде өрүмнээр суурга (чурукта) тургустунган. Установканың хандыр өрүмнээр черинден иод-бром составтыг суг нефтичилерниң тускайжыткан чаа поликлиниказының кабинеттеринче агып кирер.

СЭТА-ның фотохрониказы.

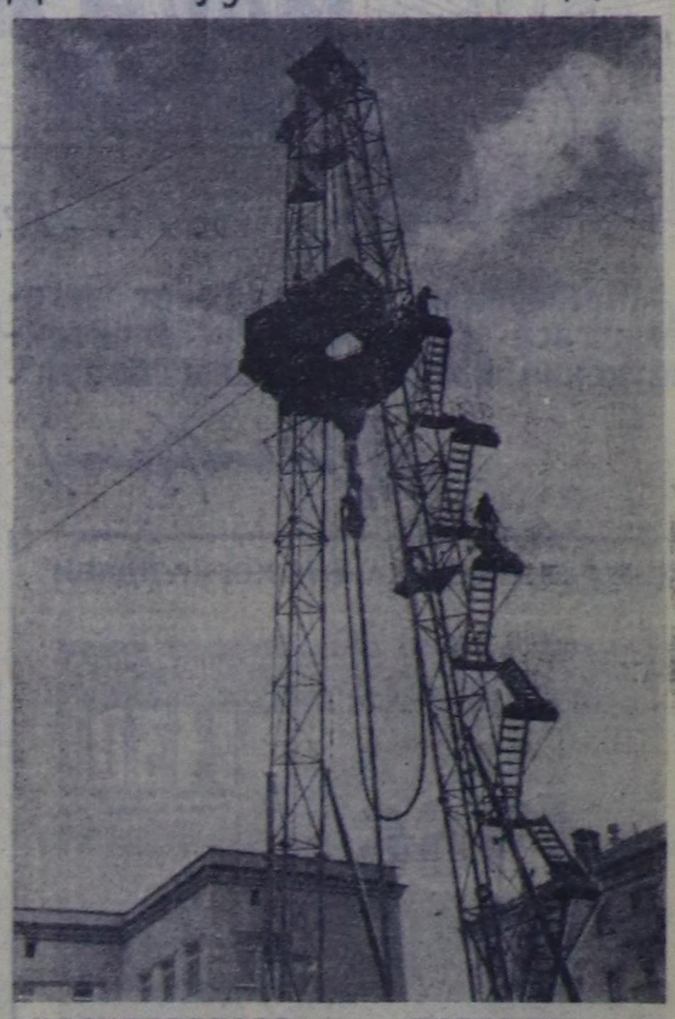

ЧАГААЛАР, БИЛДИРИИШКИННЕР

«Ажылчы чоннарны хүлээп алырын организастаарын, оларның чагааларын көрүнүп талазы-биле ажылды эжижидер дугайында» СЭКП Төп Комитеди бо чылдың сентябрьда тускай доктаалды үндүрген. Ында чоннуң чагаа, билдириишкиннерин сайгарып көрде, ленинчи принциптерни шыңгыы сагыырын онзалап демдеглээн. Хамаатыларның дилеглерин, хомудалдарын, саналдарын эң-не кичээнгейлиг өреним көр болгаш оларны узамдыктырбайн үзе шиитпирлеп бээри партия, совет органнарның, профзвилел, ажыл-агый удуртукчуларының дорт кичээнгейинге турар ужурлуг.

Ажылчыннар, колхозчулар, албан-хаакчылар чагаа, билдириишкиннеринге үгле боттарының хууда айтыырларын эвес, харын-даа үлетпүр бүдүрүлге, албан организация, амыдырал хандырылга черлериниң ажылында бар четпестерни өй-шаанда илередип, оларны дарый чайладыр талазы-биле ажыктыг санал-оналын киирип, ажыл-агыйжы чугула айтыырларны кодүрүп турар.

Бистиң республиканың чамдык совет органнары ажылчы чоннарның чагаа, билдириишкиннерин сайгарып көөр дугайын боттарының күүскомнарынга чугаалажып, бо ажылды эжижидер талазы-биле тускай шиитпирлерни хүлээп ап келген. Каа-Хем районнуң төвүнде албан организация черлеринде болгаш көдээ Советтерде хамаатыларның билдириишкиннерин, дилеглерин болгаш хомудаларын канчаар сайгарып көрүп турарының хыналдазын чоруткан. Оон түүнелин район Совединиң күүскомунга чугаалашкан. Райкүүскомнуң социал хандырылга, саң-хөө киллдистеринде чагааларның даңзы бүруткелин организастыг чорудуп, оларның эзлеринге харыыны өй-шаанда берип турары хыналдадан илерээн. Райкүүскомнуң милиция киллдизинге эрткен он айларның дургузунда кирген билдириишкиннерниң хөй кезиин үштен он хонук хуусаа иштинде үзе шиитпирлеп турган. Моон алгаш көөрге, бо районда чоннуң чагаалары-биле ажыл багай эвес тургустунган. Үстүнде чугаалаанывыс хыналданы дооскан соонда, район Совединиң күүскому чагаа, билдириишкиннерге хамаарыштыр шиитпирни хүлээп алган.

Бо ажылдың талазы-биле дээре дээн черлерниң бирээзинге Тес-Хем районун киирип болур. Райкүүскомнуң киллдистеринге, ыяш ажыл-агый черинге, орук участогунга болгаш Кызыл-Чыраа көдээ Совединге ажылчы чоннардан янзы-бүрү хевириң билдириишкиннери кирип турар. Ук чагаалар болдунар-ла шаа-биле дарый сайгартынып турар болгаш оларның эзлери харыыларны алгылаан.

Ынчалзажок чамдык районнарда, организацияларда улустуң билдириишкиннерин кичээнгейге албас, оларның ужур-утказын анализтеп көрбес, чогуур өйүнде харыы бербес чоруктар барын онзалап демдеглээри чугула. Маңаа каш чижектерден киирип көрээлиңер. Бо чылдың февраль айда Эрзин район Совединиң күүсекчи комитединге хамаатыы Бижээ-Хөө күш-ажыл дептерин катап тургузуп бээр дугайында билдириишкин киирген. Ону үш ай иштинде харыылап бербээн. Ол ышкаш ол-ла районнуң чурттакчызы Уржук Хайын бажың дугайында айтыырны шиитпирлеп бээри-биле дилег киирерге, үр үениң дургузунда кандыг-даа сайгарылга чокка шыгжап келген. Мындыг янзылыг чижектерниң өске-даа чамдык районнар Советтериниң күүскомнарының ажыл-чорудулгазында барын чугаалаар апаар.

Удуртукчу бүрүзү ажылчы чоннарның салган негелделеринге ленинчи ёзу-биле бодунуң хамаарылгазын илередип, ону эң кыска үениң дургузунда үзе шиитпирлээр ужурлуг. Ындыг турбуже бо негелдени нарыызы-биле хажыдып, кижилерниң дилээн, билдириишкинин кандыг-даа херекке албас ажылдакчылар барын фантылар бадыткап турар. Республиканың Кадын камгалал министерствозунга Барыын-Хемчик районда ажылдап турар бир фельдшерден чагаа келген. Оон автору ону күш-ажылдың хоойлузун чөрүштүр, өскээр шилчиткениниң дугайында бижээш, районнуң кол эмчизиниң дужаалын күш чок болдурарын дилээн. Бир эвес чагааны эки хынап көрген болза, ында салдынган негелденің шынын дораан билип каары берге эвес турган. Ынчалза-даа министерство чүвениң шынын дилеп тывар дуржук, районнуң кол эмчизиниң шын эвес дужаалын күштүг хевээр кылдыр арттырган.

Ындыг янзылыг таварылгаларны бистиң хүн бүрүде ажыл-херээвиске шуут болдурбас төлээде, харыысалганы бүгү талазы-биле күштелдирер херек. Совет администрацияның аппарады дүрген, шын болгаш шевергин ажылдаар ужурлуг дээр дугайында Владимир Ильич Ленин чугаалап чораан. Ону бичии-ле хажыдары — дүжүметсиг чоруктуң янзы-бүрү хевирлерин тывылдырып, совет демократияның ыдыктыг хоойлу чурумнарын үрөп эгелей бергени ол. Совет органнар болгаш өске-даа албан организация черлери боттарының практиктиг ажылынга ленинчи стильди удуртулга болдурар сорулгалыг. Ол чүл дээрге, бирээде, чагаа-биле ажылга албан организация черлериниң удуртукчулары ыяап-ла киришкен турар; ийиде, билдириишкиннериң ханы анализин кылыры; үште, күүселдени чорудуп турарын хынаарынга доктаамал комиссияларны, депутаттарны, улусчу контроль черлерин болгаш хөй-ниити организацияларын киириштирери; дөртте, аас-биле болгаш бижимел-биле киирген билдириишкиннерни хынаан соонда хөй-ниити ужур-дузалыг түүнелдерни ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш албан-хаакчыларның хуралдарынга ажыы-биле чугаалажып көөрү болур.

Бистиң ниитилеливисте кижи болгаш оон дугайында сагыш салыышкын бирги черде туруп турар. Ынчангаш хамаатыларның чагаа, билдириишкининге дыңнангыр болуру, ону чогуур үезинде сайгарып көөрү бистиң кол принципвистиң негелделерин күүседириниң база херээ болур дээрзин уттуп болбас.

Коммунистиг партияның XXIII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш совет улус массалыг күш-ажылчы патриоттуг чоруктуг кылып, экономика болгаш культура тургузуушкунунуң фронтуларынаа ажылдап турар. Бо бүгү улуг, биче айтыырларны, санал-оналдарны болгаш өске-даа хевириң медээлерин тывылдырып келири чайлаш чок. Ынчангаш сорулга үүл дээрге, ол бүгү чагаалардың чаңгызы-даа харыы чокка артпазын дээш оларга шалыпкын байдал-биле чөптүг болгаш долу харыыны бээри болур.

Тыва АССР-ниң бүгү эр, херээжен колхозчуларынга, совхозтарның эр, херээжен ажылчыннарынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының республика хуралының киржикчилериниң

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер! Бедик дүжүттү алганы болгаш күрүнеге тарааны пландан ажыр сатканы дээш Россия Федерациязының Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл түгүн бистиң республикага тывыскан чорук Тываның көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларын өөртүп турар. Оон-биле кады бистиң күш-ажылывысты ынчаар бедик үнелээн чорук биске онза харыысалганы база онаап турар.

Юбилейлиг чылда Тыва АССР-ниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чер болгаш мал ажылынга чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Тараа гектар бүрүзүнге онааштыр 13,2 центнер алдынган, күрүнеге 133,2 мүң тонна тараана саткан, азы план 222 хуу күүсеттинген, республиканың ажыл-агыйлары боттарын үрезиннер-биле хандыртынган, тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның кожуг машиналарын септеп киришкен.

Мал ажылының ажылдакчылары хуусаа бетинде — ноябрь 1-ге чедир күрүнеге дүк садарының чыл планын 105 хуу, эттинин—104, сүттүүн—103 хуу күүсеткен.

Юбилейлиг хүлээлгелерни күүседиринге Таңды, Каа-Хем, Бии-Хем болгаш Барыын-Хемчик районнарының ажыл-ишчилери онза улуг салыышкынны киргеннер.

«Тиилелге», «Межегей», «Чыраа-Бажы», «Көк-Тей», «Улуг-Хая» совхозтар, Барыын-Хемчиктиң «Большевик», Бай-Тайганың «Мурнакчы», Каа-Хем районнуң «Ленинчи орук» болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозтары база өске-даа ажыл-агыйлар боттарының аргаларын болгаш курлавырларын дыка эки ажыглап турар болу бергеннер. Колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының хүрээлеги өскен. Кижи бүрүзүнге онааштыр 850—920 гектар тараана ажаган «Тиилелге» совхозтуң комбайнерлери Монгуш Маадыр-оол биле Ондар Очур, кижи бүрүзү 1200—1300 гектар тараана ажаган «Межегей» совхозтуң комбайнерлери Василий Ростощенов, Михаил Чернышев, Леонид Исаков, «Өөк» совхозтуң комбайнердери Виктор Изосимин биле Монгуш Тарги олар ынлыг мурнакчыларга хамааржырлар.

Хөйжулар: «Сүт-Хөл» совхозтуң Ондар Коңгар, «Коммунизмниң херели» колхозтуң Монгуш Дастек, «Элегес» совхозтуң Оюн Орумбал, «Тиилелге» совхозтуң Куулар Дажы-Серен төрүүр үүс хойга онааштыр 111—119 хураганны алганнар.

«Межегей» совхозтуң саанчылары Мария Сабельникова, Зинаида Кравченко, Лидия Сиренева олар бо чылдың он айларының дургузунда инек бүрүзүнден 2800—3000 кг, а «Чыраа-Бажы» совхозта Хомушку Кувискаал—2106 кг сүттү саап алганнар.

Бистиң хөй-хөй механизаторларывыс, кадарчыларывыс, хойжуларывыс, саанчыларывыс ол, шолбаннарга деннежир дээш кызымак ажылдап турарлар.

Ам сорулга болза чедип алган үүлдерни үгле быжыглаар эвес, харын ону ажырары болур. Көдээ ажыл-агый машиналарының куску-кышкы септелгезин чогуур өйүнде бедик шынарлыг кылдыр чорудар, келир чылдың дүжүдүнге үндезинин тургузаар дээш бүгү күштерни салыр ужурлуг бис. Ол сорулга-биле 1968 чылдың январь 1-ге чедир үрезиннерниң арыглаашкынын болгаш соруттаашкынын доозар, оларның кондициязының аайы-биле солчуушкуннарны организастаар ужурлуг бис. 1968 чылдың дүжүдүнге 100 мүң тонна органиктиг болгаш 3200 тонна минеральдыг чемишчидилгелерни төгер. Часкы хову ажылдары эгелээже чедир механизаторларның бар составының 40 хуузунуң мергежилин бедидип, чаа аттестаашкынны чорудар. Ажыл-агыйларда учётту шиитпирлии-биле эжижидер, учёт көргүзүүглерин доктаамал анализтеп турар болгаш оон түүнели-биле эргежок чугула хемчеглерни оперативтиг ап турар. Часкы тарылгага белеткел талазы-биле социалистиг чарышты калбартыры, оон эки түүнелдиг болуруп организастаары, моральдыг болгаш материалдыг идиг бериишкиннериниң хемчеглерин калбаа-биле ажыглаары эргежок чугула.

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының хүлээлгези — мурнакчы дуржулганы болгаш эртемниң чедиишкиннерин бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередир, ниитиниң малының продуктулуун бедидер, үре-түүнелдиг ажылдаар болгаш культурлуг дыштаныр талазы-биле бистиң малчынарывыска эргежок чугула үүлдерлиг турарын чедип алыр ужурлуг бис. Ферма, хойжу бригада бүрүзүнге мал чемнерин камналгалыг чарыгдаарын организастаар, оларны мал чемгеринге белеткээр, чылыг суг бар турарын чедип алыр херек. Семиртилгеде турар мыйыстыг бода малдың болгаш хаваннарның болдарының бедик немелде дендилиг болурун, хандырар, кышкы үеде ниитиниң малының өлүп хораарын болдурбас ужурлуг бис.

Бо бүгү—бөгүннүң негелделери-дир. Ол бүгүнү — кылып шыдаар аргалар болгаш күштер бисте бар. Бир эвес ажыл-херекти ёзулуу-биле чоруда бээр болзувусса, салдынган болуулгаларны чедиишкиниг күүседир бис. Үүгле эки ажылдаар, улам чүткүлүг болгаш кылымак болур херек. Чедиишкиннерже орук—ол дээрге ак сеткилдиг, эрес-маадырлыг күш-ажыл болур деп, партия бисти өөрүп турар.

Эштер колхозчулар, совхоз ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери! Часкы тарылгага чедиишкиниг белеткенир, мал кыштагладыышкының бедик деңнелге чорудар, беш чылдың үшкү чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү күжениишкинивисти салыылыңар. Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын хөгжүдер, колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын быжыглаар талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап. Төрээн чуртувуска чер болгаш мал ажылының продуктуларын улам хөйну бераэлиңер!

Чыл планын күүсеткен

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артели бо юбилейлиг чылда күрүнеге сүт садарының чыл планын ноябрь 25-те ажыр күүсеткен. Колхозтуң саанчылары ниитизи-биле бо чылын 440 тонна сүттү күрүнеге садар деп социалистиг хүлээлге алган турган, ам ол хүлээлге 441 тонна кылдыр күүсеттинген.

Колхозтуң Хараган болгаш Оймак фермалары аразында социалистиг чарыштыг. Фермалар кайызы-даа эки ажылдап, Хараган фермазы 1089 кг, Оймак фермазы 1076 кг сүттү бир инектен саттан. Чарыштын түүнелин үндүрүп көөрге, Хараган фермазы тиилекчи болган. Бо ферманың 7 саанчылары мүң килограммдан хөй сүт саап алган. Оларның аразындан Ч. Уйнук 1391 кг сүттү, Д. Саая 1304 кг сүттү саап алган, мурнакчылар болган.

Эрткен чылга бодаарга, сүттү бүдүрери-даа, күрүнеге садары-даа көвүдээн. 1966 чылда 367 тонна сүт саткан турган болза, бо чылдың 11 айларында 441 тонна сүттү сатканы ол. Мындыг эки көргүзүүлериниң үндезини саар инектерни эки одарладыр, чемгерип, суттарын турарында. Ам үеде бүгү саар инектер тургузу азыралда, силос, сиген, саваң болгаш концентраттар четчир.

А. ДОНГАК.

Бедик көргүзүүглерни быжыглаан

Бистиң республиканың коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгезиниң бедик адын бир дугаарында чаалап алган республика типографиязы беш чылдың өйиги чылының планныг онаалгазын сан болгаш шынар талазы-биле долдур күүсеткеш коллектив бүрүн составы-биле күжениишкиниг ажылдап келген.

Полиграфистер эрткен төөгүлүг байырлалга алдаржыткан социалистиг чарыжының хүлээлгезин байырлал бүдүүзүнде-ле ажыр күүсеткеш, байырлалды күш-ажылчы өөрүшкүлүг демдеглеп эрттиргеннер. Найырлдыг коллектив октябрь айда 35 мүң рубльдің продукциязын бүдүрерин планнаап, ону 37 мүң рубльге, а эрткен он айларда ниити продукциязының 323 мүң рубльге көргеш, херек кырында 353 мүң рубльге күүсеткеш, мурнунда чедип алгылаан бедик көргүзүүглерин быжыглаан.

С. ТАМЧАЙ.

ЧАРЫШТЫҢ ЭГЕЛЕКЧИЛЕРИНДЕ

Москвада «Динамо» заводтуң ажыл-ишчилериниң алдарлыг ажыл-херээ бүгү чуртка билдингир. Алдаржаан ол заводтуң коллективи беш чыл планының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарыштың түгүн биргилериниң бирээзи болуп кодүргеп.

Машина тудукчуларының алган хүлээлгелеринде: беш чыл планын 1970 чылдың ноябрь 7-ге чедир күүседир деп бижээн. Трамвайларга болгаш троллейбустарга электри дерилгелер бүдүрери дыка ковүдедири көрдүнген. Метрополитениң автоматтыг башкарар чаа вагоннарынга үүе комплект дерилгелерни завод белеткээр. Хая-дашка ажылдаар экскаваторларга күүлүг электри машиналарының бүдүрүлгези база аңаа эгелээр. Делегейде бар краныг шимчедикчилерден тудаас ындыг чаа шимчедикчилерни чогаадып кылыр талазы-биле инженерлер ажылдап турар.

Машиналар тудукчуларының хүлээлгелеринде: күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң күсели-биле беш чыл дургузунда сес миллион рубльдің немелде продукциязын бээр деп база бижээн. Ол дээрге иштики чаа-чаа курлавырларны ажылдадып киирер дээни ол-дур. Ынчангаш динамочулар ындыг курлавырларны доктаамал дилеп, тып ап-даа турарлар дээрзин чугаалаар херек.

Чижээлээрге, инструментальщик Н. Поликарпов беш чыл дургузунда бодунуң цегинге хөй күш үндүрер бежен кылыышкыннарны механизастаар, 80 мүң рубльдің камналгазын бээр деп шиитпирлээн. Оон саналын ёзугаар он хире ындыг кылыышкыннарда хол-биле кылыр түүдер чок болган. Слесарь О. Имаметдинов септекчилерге чүве кылдырарындан ойталаан болгаш штампыларны боду хөгжаар, пресстерни боду таарыштырып ап турар апарган. Ынчангаш, оон боду кол мергежилинден аңгыда, өске үш мергежилге база өөренип алганы таварылга эвес. «Динамо» заводта кижи бүрүзү каш-каш тускай мергежилдиг болуп алыр дээш демисел черле пептерецгей.

Заводта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү ам-на пландаазындан 16,5 хуу бедик болуп турар.

(СЭТА).

Дөрт миллион бар

Узбекистанның хөвеңчилери хүлээлгелерин күүседип — бөртку миллион тонна хөвеңни ажаап алырын доосхан.

Часкы үерлер болгаш долу дүжүп турганы, чайгы изиг хаттар болгаш сугнуң эвээжи, ажаап алышкының гүлүк үезинде хеңертен болгулаан хөй чашкын— бо бүгү чүүлдер республиканың ажыл-ишчилериниң алган хүлээлгелерин күүседиринге моондактап шыдаваан.

Узбекистанның хөвеңчилери ам ийиги чылда дөрт миллион тонна хөвеңни берип турары ол. Бо чылын олар ажаап алышкын агрегаттарын бир-ле дугаар калбаа-биле ажыглаан. 25 мүң машинаның дузалы-биле 1 миллион 540 мүң тонна чиг хөвеңни ажааган, ол болза, бүгү дүжүттүң 40 хире хуузу-дур.

Байлак дүжүттүң ажаап алышкыны уламчылап турар.

(СЭТА).

План күүсеттинер

«Совет «Тыва» колхоз 1967—68 чылдарның аңныыр сезонун чедиишкиниг эрттирер дээш 62 доктаамал аңнаар аңчыларны, 15 немелде аңчыларны чогуур өй-шаанда аъткарып үндүрген. Үнген аңчылар бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Чижээ, аңчылар: Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Даржаа Эрестол 25 киш, 300 диин, Б. Дагбажык 20 киш, 200 диин, хеөрээжен аңчылар Б. Өлчей, Б. Серен олар 300—300 диин өлүрер деп хүлээлгени алганнар.

Үнген аңчыларның баштайгызы кээн эгелээн. Оларның олчазындан колхоз 5822 диинни белеткел конторазынга дужааган. Алган хүлээлгезин багай эвес күүсеткен аңчылар бар. Чижээлээрге, Б. Дагбажык 20 киштиң, 130 диинни, Кол Авай-оол 560 диинни, кырган аңчы К. Д. Сундуй 381 диинни, хеөрээжен аңчы Б. Өлчей 500 диинни дужааганнар. Ырак тайгаларже үнген аңчылар ам-даа келбээн.

Бо чылын районда диинниң дүжүдү эрткен чылдан дээре болган. Ынчангаш колхоз күрүнеге дужаар 40 мүң рубльдің эки шынарлыг өлүк планын бүрүн күүседип шыдаар дээрзин чигзиниг чок.

Б. ЧИГЖИТ.

Тожу район.

РСФСР-ниң төлээлери Прагада

ПРАГА. (СЭТА). Ноябрьның 27-де РСФСР-ниң культура талазы-биле төлээлери Прагада чеде берген, оларны РСФСР-ниң культура министри Н. А. Кузнецов баштап чоруур.

Төлээлерниң составында космонавт П. И. Беляев, РСФСР-ниң улустуң артизи Ю. К. Борисова, Күрүне шанналынын лауреады чогаалчы Ираклий Андроников болгаш совет культурының өске-даа көскү ажылдакчылары кирип турар, оларны Праганың хөй-ниитизи байырлалдыг уткаан.

Төлээлер РСФСР-ниң культуразының болгаш уран чүүлүнүн Чехословакияга эгелээр хүннеринге киржирлер.

МАЛ АЖЫЛЫ УЛУГ КАРАЖАЛЫГ

Улусчу контроль комитединде

«Тес-Хем» совхозта ниитиниң малының баш санын өстүрер, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле күрүне планнарын эң багай күүседип турар. Бо дугайында чоруткан хыналданың түүнелин республиканың улусчу контроль комитединин хуралынга чугаалашкан.

Бо чылдың эрткен он айларында совхозта мыйыстыг бода болгаш шээр малдың баш санын өстүрериниң планы үүгле 80 ажыг хуу күүсеттинген, азы мал өстүрериниң планынга 8 мүң чыгам мал четпес. Сөөлгү үш чылда малдың баш саны өзүп пемежирден харын кудулап олурар. Совхоз күрүнеге дүк садарының планын үүгле 78 хуу күүсеткен, хойдан ортуман кыргылда 1962 чылда 2,3 кг турган болза бо чылын 1,7 кг кылдыр кудулаан.

Малдың баш санының кудулап турарының кол чылдагаанарының биреэзи тарын бооздылганы багай организастап турарында болур. Бо чылын инек тарын бооздырының планы үүгле 45,2 хуу, хойнун — 65,9 хуу күүсеттинген. Тарын бооздылганың алды пунктуларының дөртү чогуур негелдеге дүүшпейн турар. Сула эдержилге ала-чайгаарлаашкын-биле чоруп турар. Моон түүнелинде малдың кызыраар чоруу улгадып, 1967 чылда төрүүр 100 баш малга онааштыр үүгле 55 хураган, 32 анай, 38 бызаа алган.

Совхоз кыштагладыышкына чыл бүрүде багай белеткелдиг кирип, мал ажылынга улуг когаралды чедирип турар. Фермаларда болгаш ыраккы одарларда ам септеттинмээн кажаалар хөй. Мал чемнериниң белеткели ыракта чедир күүсеттинмээн. Одарларны планныг ажыглавас, чамдык кыштагларны хойжуларга доктаамал быжыглаарын чыл бүрү солуур таварылга бар. Чамдык хойжулар ам-даа кыштагларже көпшээн.

Совхозтуң удуртукчулары болгаш тускай эртемниглери мал ажылынга баш удур ап чорудар хемчеглерни кылбайн турарындан чамдык кодаларда мал аарын турар. Фермаларда, хойжу бригадаларда малдың хөй кезиин дүпе кажаалаайн турар. Ынчангаш малдың ыангыр чаш малдың күжү арын эгелээн болгаш продуктулуу кудулап турар. Бо чылдың эрткен айларында совхоз 5500 ажыг баш малдан когаралаан, а 1965 чылдан бээр когарал 17 мүн баш ашкан.

Совхозта продукциязың бот-үнези планнаанындан бедик болуп, чыл бүрүде улгадып олурар. Бо чылын центнер сүткө 21 рубль 77 көпеек чарыгдаар деп планнаан болза, ам 41 рубль чедип, эрткен чылдыңдан 11 рубль көвүдеп турар. Эт талазы-биле алырга, центнер немелде деңзиниң бот-үнези 82 рубльдин орнунга 131 рубль чедип турар.

Мал ажылында бо бүгү четпестер болза, малчыларның күш-ажылын болгаш амыдырал байдалын эжижидер дээш совхозтуң удуртукчуларының талазындан доктаамал сагыш салбайн турарындан база хамааржыр. Мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаар ажыл чоруттунмаан, ажылдың дештилгелиг хевирлерин багай ажыглап турар. Совхозта 322 малчыларның 298-ан кышкы үеде өглерде чурттап турар. Хойжу бригадаларда, фермаларда чуртталга тудуун барык чоруттайн турар. О. Шыныа салбырның малчыларында бажында чурттап турар чаңгыс-даа малчын чок, оон туржук ында хойжу бригадаларның ажыл-агый төптери чок. Дөрт чунар-бажыңнын ийизи ажылдавайн турар, а О. Шынаа, У. Шынаа салбырларда чунар-бажың чок.

Совхоз үүгле мал ажылдыг. Ол хирезинде мал ажылын чорудуп турары улуг каражалыг. Улуг кызыраашкының, хорамчаның болгаш продуктуну эң эвээшти ап турарының түүнелинде бо чылдың үүгле тос айларының дургузунда мал ажылындан 133 мүн ажыг рубль каражалыг болган.

Совхозтуң директору эш П. Балчир-оолдун тускай эртемниглерге оларның харыысалгазын бедидер талазы-биле негелдеан кошкак. Кол зоотехник эш Сарыгбай, кол мал эмчизи эш Ламажап олар чамдык ырак одарларда байдалды билбес болгаш барган черлеринге четпестерни чайладыр талазы-биле тодаргай хемчеглер албастар.

Малдың баш санын өстүрериниң, продуктулуун бедидериниң боттуг хемчеглерин албайн, зооветеринарлыг негелделерни күүсетпейн, мал ажылын чорударының культуразын эң чавыс деңнелге чорудуп, чогуур удуртулга-биле хандырбайн, малчыларның амыдырал байдалын эжижидер талазы-биле хемчеглер албайн, ала-чайгаарлаашкын-биле ажылдап турарының түүнелинде совхозта мал ажылынга ындыг улуг хожудаашкын болгаш когарал таварышкан.

Совхозтуң директору эш П. Балчир-оол, Тес-Хем районнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге эргелелиниң начальниги эш М. Сарыглар улусчу контроль комитединиң хуралында бо бүгү четпестерни ылаптыг чылдагаанарның илередип, ап чорудар хемчеглерни чугаалдарының орнунга, харын үндезин чок, шын эвес чылдагааннар туттунуп, 1965—1966 чылдарда мал ажылынга таварышкан аарыг-аржыкка шамнап, кол чылдагаан «планнаашкында» сүт дижип турганнар. Бир эвес ындыг чүве болза, малдың кызыраашкынынга, төрүүр малдың чартык кезиниден эвээш төл ап турарынга планнаашкын бурулуг бе, ынчаш! Бо удуртукчуларның шын эвес туружун комитеттин хуралынга шынгыы чугаалашкан.

Боттарының ындыг шын эвес туружундан чайлап, мал ажылында айыткан четпестерни чайладырының практиктиг хемчеглерин алыр, кыштагладыышкынны эки организастаар, малдың хорамчазын соксадыр, келир чылын малдың баш санын өстүрер, оон продуктуларын бүдүрер талазы-биле күрүне планнарын күүседир бис деп, эштер Балчир-оол биле Сарыглар хуралга медеглээннер. Оларның медеглелин хуралга өөрүнүп көрген болгаш бо хуралдың доктаалында айыткан хемчеглерни болгаш аңаа үндезилээш боттарының ажылдап кылыр хемчеглерин күүседирин оларга даасхан.

Совхозта мал ажылында байдалды болгаш ап чорудуп турар хемчеглерни 1968 чылдың февраль ай үезинде улусчу контрольдун шугуму-биле танылып көөр, а октябрь ай үезинде түүнелди кылыр деп хуралга чугаалашкан.

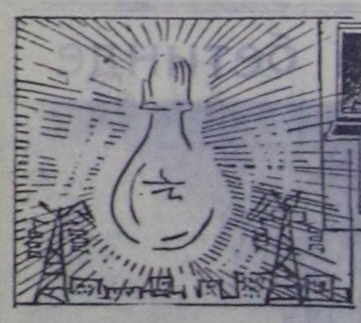

Ильичнин сылдыстары Тыва черни чырыдыпкан

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга

„Коммунизм дээрге Совет эргечагыргага бүгү чуртту электрижиткенин каттыштырганы болур".

В. Ульянов (Ленин).

ТЫВА ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ ХӨГЖҮЛДЕЗИ

Саннар болгаш фактылар

Революция мурнундагы Россия электроэнергия бүдүрер талазыбиле делегейге сески черге турган болза, бо хүннерде бистиң чуртувус Европада бирги, делегейде ийиги черже үнген.

* * *

ССРЭ юбилейлиг чылдын бүдүн чартын хонуунда-ла 1913 чылда ажылдап ыылганы хире электри энергиязын бүдүрүп турар.

* * *

Братск ГЭС чыл эгезинден бээр Октябрь байырлалынга чедир 17 миллиард киловатт-шак электри энергиязын ажылдап кылган. Ол хире хөй энергияны делегейде суг-биле ажылдаар чаңгыс-даа станция бүдүрүп көрбээн.

* * *

Бистиң республикавыстың көдээ ажыл-агыйы 1950 чылда 740 муң киловатт-шак энергияны ажылгап турган болза, 1965 чылда 21 миллион 200 муңну ажыглаан.

* * *

Беш чылдың төнчүзүнге чедир Кызылдың электростанциязын найысылаалды болгаш ооң чоогунда суурларны чүгле электри-биле эвес, бус одалгазы-биле хандырар кылдыр эде кылыры көрдүнген.

* * *

1967—1970 чылдарда Тываның бүгү электри четкилерин Абаза — Ак-Довурак — Кызыл таварты келген 220 квт күштүг электри шугуму-биле Красноярскиниң электросистемазынга кожары планнаттынган.

* * *

Беш чыл планын ёзугаар республиканың электри энергиязынга хереглели 4,5 катап өзер.

БАШТЫҢЧЫНЫҢ ЧАГЫЫ БОТТАНЫЫШКЫНДА

Бүгүдеге билдингир ГОЭЛРО планында 15 чылдарның иштинде чартык миллион киловатт күштүг 30 электростанцияларын тударын көрген турган. Үенинң хире-шаа-биле бодаарга ол улуг сан турган. Делегейнин ол үедеги сураглыг даштыкы тускай эртемниглери ол планны боттаныр шыдавас күзел-дир деп турганнар. Ынчалзажок ленинчи еттүр көрүүшкүннүң шынныын амыдырал бадыткаан. ГОЭЛРО планы ыракта ажыр күүсеттинген. Оон эгелээшле В. И. Ленинниң бүгү чуртту электрижидер дугайында планы боттаныр эгелээн. Амгы үеде бистиң чуртувустун улус ажыл-агыйын электрижиделинин дугайында кончуг улуг кичээнгейни салып турар. Чыл бүрүде-ле 6—7 миллион киловатт күштүг станциялар ажыглалга кирип турар.

Владимир Ильич Ленинниң бүгү чуртту электрижидер дугайында бодалының кайгамчыктыы-биле боттаныр турарын бистиң республикавыстың үлегер чижээнден көрүп болур. Каш он чылдар мурнунда керосин лампазын безин билбес чыгыы чораан тыва араттар Ильичиниң лампочкаларынын чырыынга чаңчыккан, электри оларның амыдыралының чарылбас кезээ болу берген.

Тыванын улус ажыл-агыйын электрижидерининң планын Москванын «ВНИПИСельэлектро» институду ажылдап кылган. Анаа дүүштүр «Көдээ электротудугнун» тудуг-монтаж эргелели бүгү хереглекчилернин электри шугумнарын, трансформатор станцияларын күрүне энергиязының системазынче кииреринге белеткеп, улуг ажылды кылып турар.

Бир эвес Тыванын электрижидилгезинин картазын көөр болза, салбырларже, фермаларже, шаннарже кирген электри шугумнарының четкилери кайы көвей. Ылангыя Таңды, Каа-Хем, Бии-Хем районнарда кончуг хөй, чүге дээрге ол районнар электри күүнүн Кызылдың Төп энергетика системазындан ап турар. А 1960 чылга чедир электрижидилгени 30—100 киловатт күштүг ангы-аңгы дизель станциялар-биле чүгле суурлар төптеринге боттандырып турган. «Өөк», «Тиилелге» деп ышкаш улуг совхозтар дыка хөй үүрмек дизель станцияларлыг турган болзадаа, электри күүү-биле четче хандыртынмайн турган. Электри энергиязының четпезинден ол черлерге пилорама ийикпе, азы дээрбени трактор ажылдадып турганын бо-ла көөр турган бис.

Ам байдал кайда-даа шуут өскерилген. Электроэнергияны улуг районнарның бүгү-ле салбырлар, фермаларынче киирген.

Беш чылдың планы-биле Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Өвүр, Тес-Хем районнарның колхозтарын болгаш совхозтарын күрүненин энергосистемазы-биле тудуштурар. 1969—70 чылдарда Красноярскиниң системазындан 220 муң вольтулуг электри күүнүн Кызылга чедир Абаза—Ак-Довурак — Чадаана — Шагаан-Арыг таварт ыр киирер. Ак-Довуракка, Чадаанага, Шагаан-Арыгга тургускан күштүг трансформатор станциялардан көдээнин бүгү-ле хереглекчилери шынарлыг болгаш чиик өртектиг электри энергиязы-биле хандыртынар.

«Көдээ электротудугнун» тудуг-монтаж эргелели Кызылдың, Ак-Довуракты, Хову-Аксының электростанцияларындан 10—35, 110 муң вольт күштүг электри шугумун шөйүп турар. Кызыл биле Хову-Аксының электростанцияларын дээрбектээр ажылдар бо хүннерде чоруп турар. Бо чылдың төнчүзүнге чедир ол шугумну ажыглалга киирерге, Кызылдың, ооң чоогунда районнарның электри хандырылгазы дыка экижиир. 1968 чылда Балгазын — Самагалдай — Эрзинче күрүненин электри системазындан шугумну шеер. Ынчангаш бистин ан ырак районнарывыска күштүг станцияларның энергиязы чедер.

Электрижидилгенин бүгү чарыгдалдарын күрүне бюджединден боттандырып турар. Бир эвес тус-тус ажыл-агыйлар боттарының дизель электростанцияларын ажыглаар болза, квт-шактың өртээ 7—10 коп. болур, а күрүненин энергосистемазынга чүгле 1 коп төлээр. Моон алгаш көөрге, күрүне шугумундан электри күүүн алыры ажыл-агыйларга камналгалыг болгаш электроэнергиянын шынары, күштүү эки болур. 1960 чылда «Тиилелге» совхозтун төвүнге үш агрегаттыг 100 квт күштүг электростанция, а салбырларына улуг эвес станциялар турган. Эрткен чылдан эгелеп күрүненин энергосистемазынче киирген соонда, совхоз электроэнергияга чарыгдалдан 5 муң рубльди чыл бүрүде алыр аргалыг болган. Совхозтун бүгү салбырларында, харын-даа малчыннарның кыштагларында электри чыгыы четкен болгаш дыка хөй ажылдарны механизастаар аргалыг болган.

Республиканың электрижидилгезин хөгжүдер талазы-биле бистиң мурнувуста улуг сорулга салдынган. Чыл төнчүзүнге чедир чайладыр кылып келгенивис Кызылдан Хову-Аксынга чедир 100 км электри шугумун, 10 киловаттыг 210 км шугумну, биче вольтунун 150 км шугумун болгаш 60 трансформатор станцияларын ажыглалга киирер ужурлуг бис. Бо болгаш өске-даа ажылдарны бистиң ажылчыннарывыс тус-тус бригадаларда үстүп алган боттандырып турарлар. Чижээлээрге, Кызыл биле Хову-Аксы аразында электри четкизинин тудуунда хоочун ажылчын эш Горев биле коммунист эш Раевскийниң бригадалары, көдээ ажыл-агыйының дуржулга станциязын электрижидерин эш Март-оолдуң бригадазы, чаа туттунуп турар Кыа-Хемнин хөмүр-даш разрезинде эш Кипконун бригадазы ажылдап турар. Барыын-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнарның колхоз, совхозтарында электрижидилге ажылдарын эштер Таш-ооа биле Соловьевтүн бригадалары чорудуп турар.

Республиканың ажыл-агыйының шапкын хөгжүлдези электриктерниң мурнунга чаа-чаа сорулгаларны тургузуп, кылыр ажылдың хемчээлин чыл келген тудум улам көвүдеп турар. Кайы бир районга азы ажыл-агыйга улуг күштүг электри шугумнары четкенде, ол черлерниң ажыл-агыйының механизасталашкыны эгелээр болгай. 1968 чылда Балгазындан Самагалдайга чедир электри чагыларын тургузуп, ажыглалга киирери көрдүнген. Ол дээрге республиканың мурнуку районнарының күрүне четкизинден электрижидилгезинин эгелээни болур.

Каш чылдар эртер, Тыванын бүгү булуңнарын Ильичиниң лампочкалары улам чайыннандыр чырыда бээр.

А. ПЕРВУХИН,
эргелелдин начальниги.

Уттундурбас

Үш чыл бурунгаар чүве. Бии-Хемнин коммунистериниң конференциязы эртип турган. Улуг залга сайыгаан чырыы булургей. Чамдык төлээлер электростанциязының багай ажылын шүүмчүлеп турган. Хурал орту кирип чорда, генертен чырык өже берди. «Ындыг-ла болгай», ам канчаар бисе дээн чугаалар артыкы одуругдан дыңналып орда-ла, мурнукузундан артык чырык карактыы чылчыыктелдир ыып келди.

Президиумдан: «ЭШТЕР ДЕЛЕГАТТАР! КЫЗЫЛДЫҢ ЭЛЕКТРИЗИНГЕ БИСТИҢ РАЙОНУВУСТУ УЛАПКАНЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА ТЕЛЕГРАММА КЕЛДИ, ОНУ ХОМЧУПТАЙН» деп чорда-ла, залга адыш часкаашкыны диңмирет үнүр. Ол хүнну кижи кажан уттуруп? Район төвүнге турган биче күштүг станциялар солуттунган. Күрүненин күштүг энергиязы чүгле бистиң бажыңнарывысты чырыткан эвес, дыка хөй ажылдарны механизастаан. Колхозувустун төп шаңы, төп сүт-бараан фермазында хөй ажылды электри күүү-биле кылып турар. Турандан ыракта турар фермаларның, малчыннар көөннарының электри-биле бурун хандыртынганынга кижи канчап өөрүүгүл? Ол дээрге Коммунистиг партиянын, Совет чазактың ачызы-дыр.

П. БАЙР,
«Кызыл тараачын» колхозтун колхозчузу.

***

Хову-Аксында электростанция — республиканың база бир күчүлүг электроэнергия берикчилериниң биреэзи. Бо юбилейлиг чылдың 10 айларының дургузунда «Тыва кобальт» комбинаттың электростанциязы 5 миллион киловаттшак электроэнергияны бүдүрер турган, 5 миллион 100 муң киловаттшак токту берген.

Электри станциязында кызымаккай ажылдап турарларның саны хөй. Коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы П. С. Цветков болгаш оон-даа өскелер кызымаккай ажылдап турарлар.

ЧУРУКТА: Хову-Аксының электростанциязының мурнакчыларының биреэзи станцияның дежурный инженери Владимир Георгиевич Ткачев.

О. КОДУР-ООЛДУҢ фотозу.

ДҮНЕ-ДАА ХҮНДҮС ДЕГ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың электростанциязы бо юбилейлиг чылдың он айларының дургузунда 25 миллион 620 муң киловатт-шак электроэнергияны бүдүрер турган, 28 миллион 207 муң киловатт-шак электроэнергияны бүдүрген. Пландан ажыр электростанция 2 миллион 687 муң киловатт-шак токту берген. Бүдүрүлге планының күүседези 110 хуурга деңнешкен. Чээрби сес миллион ийи үүс чеди муң киловатт-шак... Ол хөй бе, эвээш бе? Бо айтырыгга харыылаары-биле мындыг чижекти ап көрээлицер. 1960 чылда бистиң республикавыстың бүгү электростанциялары бүдүн чыл иштинде 29,5 миллион киловатт-шак электроэнергияны бүдүрген. Моон ап коорге, ам чаңгыс Ак-Довуракты электростанциязы үүгле он айлар дургузунда бүдүн республиканың чеди чыл бурунгаар бүдүрген электроэнергиязын берилтер апарган-дыр. Электростанция бодунун хереглелинге план ёзугаар 3 миллион 684 муң киловатт-шак электроэнергияны чарыгдаар турган, чүгле 3,4 миллион киловатт-шакты чарыгдаан. Ынчангаш ооң түңнелинде 203 муң киловатт шак электроэнергия камнап алдынган. Ол камнап алдынган электроэнергия — бүдүн Тес-Хем районнуң бир чыл иштинде хереглээр тогу-дур.

Бүгү-эвилелдин шалынчы тудуунун электростанциязында мурнакчыларның саны хүн келген тудум көвүдеп турар. 147 кижи составтыг улуг коллективте блок системазының машиннистери А. П. Мильченко, В. Г. Лапин болгаш улуг лаборант Е. П. Белобородова оларның аттары улуг чоргаарал-биле адаттынып турар. Электросварщик В. Н. Перцев, дузалакчы Михаил Адытбай, слесарь Сергей Монгуш, электрослесарь Э. А. Домбровский, кол щиттиң дежурныйы Л. И. Кузьмина, А. Е. Кислицын олар кызымаккай ажылдап, хөй-иштиниң ажылынга идепкейлиг киржип турарлар.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың электростанциязы бо айда план ёзугаар бүдүрер электроэнергиязын база-ла ыракта ажыр күүседир деп, ооң кол инженери бадыткап турар.

«Шынның» корр.

БАШТАЙГЫ МАГАДААШКЫН

1926 чыл. Чөөн-Хемчиктиң Чадаана сумузундан Тыва Арат Республиканың найысылалы — Кызыл хоорайга келдим. Кежээ имир апарганда, өөгге олурумда хеп-хенертен чырыткылаш дээр орта карактарым чылчыыктап, чүве корбейн олурумда, өөгге олурган бир кижи: «Пөдүлээр-бажың сайгылгаан-биле чырыыны турары ол-дур»—диди.

Шынап-ла, элээн болганда дашкаар үнгеш дыңнап турарымга, бирле черде чидиг эвес, пөдүлээр даазы бар болду. Хоорайның ында-мында бажыңнары, өглери чамдык кудумчулары хереллевип турар чырыктыг апарган. Ындыг чырыкты баштай-ла көргеним ол чүве. Дыка-ла магадап кайгап турган ийик мен.

Ооң дараазында, каш хонганда, ол сайгылгаанның дөзү бар чүве дээрге, ону билир улустар-биле кады чораан, бажыңның соңгазындан көрүп турган бис. Бажың иштинде ийи машиналарны тургузуп каан турган. Ол бажыңдан хөй удазыннар чагылар дамчаан, бажыңнар, өглерже киргилээн болган. Станцияга ийи кижи ажылдап турган. Оларны кончуг чүндүлеп, бо-даа эртемниң дээди чадазынга четкен, улуг угаанныг улус дижип, демир-удазынны дамчыштыр чырыдар отту канчап чорудар чүве чоор деп чугаалажып, маргыжып турган бис.

Подулээ бажыңы республиканың амгы А. С. Пушкин аттыг библиотекаазы турар бажың ол-ла болгай.

А. МОНГУШ,
Кызылдың чурттакчызы.

1967 ч. ноябрь 28.
ШЫН
2- ГИЛРЫН

Бо чуруктарда Кызылдың шаанда чурттакчыларының пөдүлээ станциязы» деп адап турганы баштайгы электри станциязының болгаш Тывага эң баштай туттунган бус-биле ажылдаар Кызылда электри станциязының ниити хевирлери.

С. МААДЫНЫҢ фотолары.

Совет көдэөнин кижилери

ХОЙ АЖЫЛЫНГА ОН ЧЫЛДА

«Ак-Эрик» колхоз Тес-Хем районда аныяк ажыл-агый. Чаа артельдиң мурнакчы хойжузу Севилбаа Далай-Хөөевна Даваа колхозтуң малчынарының база эң аныяа. Ол ам чаа-ла үжен харлап турар. Малчын стажы он чыл. Колхозтуң хоочун дээн малчынарында хой ажылынга ол хире ажылдааннар ховар. Ажылышчы ада-иезиниң соон салган, аныяк кыстың малчыннай бергенин дыңнаарга дыка солун.

1958 чыл. Ак-Эрик ынчан амгы «Чодураа» колхозтуң салбыры турган. Бир-ле хүн Севилбааны контораже кел дирткен. Чүү болганын-даа билбейн, дүвү далаш-биле чеде бергеш, колхоз даргазының кабинединче кире берген. Парторг, колхозтуң хой бригадири дээш, улус-ла хөй! Келдирткен үжүрүн айтырар чай алынмайн орда-ла, колхоз даргазы чугаалап эгелээн.

— Аныяк өг-бүле мал ажылынга ажылдаар деп күзелин илереткени солун болгаш бо колхозтуң төөгүзүнде онза болуушкун-дур. Силерниң билдириишкининдери баштаар черниң кежигүннери деткип турар-дыр, дунмам. Хой бригадири силерге шээр мал малдадыр деп баштаар черге санал киирип тур. чөпшээрежир силер бе?

— Бистиң күзеливисти баштаар чер барымдаалаан болганда, бистер баштаар черниң күзелин база барымдаалаар апаар бис ыйнаан. Бисти харын мал ажылында кижилер чедишпейн турар черже чоруткан болза эки-ле чүве—деп, аныяк кыс харыылаан.

Ол-ла үеден эгелээш артельдиң малчын өрегелериниң санынга база бир, чаа— Хөвендей Шимет биле Даваа Севилбаа оларның аныяк өг-бүлези немешкен. Ынчан оларның кайзы-даа 20 харлыг турганнар. Мал ажыл-агыйлыг колхоз болгаш төл бээр хойнуң баш саны арбын турган. Ынчангаш аныяк өг-бүле малчыннаанының баштайгы чылында-ла дунгужун төрүүр 320 баш аныяк хойну хүлээп

алгаш, чайлаглап көже бергеннер. Барып-барып баштайгы чылда багай түңнелдиг болурга кайын тааржыр. Төрээн колхозунуң чаңгыс хураганын-даа ажыг кышка алыспас дээш хойжу өг-бүле боттарының күжү-биле келир кышка шиитпирлиг белеткеннип, 13 тонна сигенни белеткээш, Сарыг-Сигенде кыштааның өдээн бөлүп алган. Өгнүң әр ээзи Хөвендей Шимет хамааржып турары бригадазының кезек малчынары-биле кыштаг кажаларын септеп, чылыглап каан. Күзег одары ховартап, кыштагта баарга хой суггаттан ажырбас хире апаарга, кыштаанче көжүп келгеннер. Дунгужун төрүүр хойну чылдың берге үезинден менди ажырып алыры бүгү чедиишкиннериң магадылалы ол. Мону барымдаалааш олар херек мал чемнерин үе чылыг турда-ла кыштаанга чедиртип алгаш, соок дыңзыг өйде ону, оолдапкан болгаш төрүүр четкен хойларга чидиртип, хойнуң кидин оолдаар түлүүп эки эрттиргеннер.

Чаш малды менди алырының өске-даа хөй янзы хемчеглерин ап, дуржулгалыг кижилерниң арга-сүмезинге даянып турган ажып эрттинген баштайгы кыш багай әвес түңнелди берген. 100 хойга онааштыр 82 хураганны камгалап алганы колхозтуң бүдүрүлге планында көрдүгениңден ажыг болган. Малчын өрегениң ажыл-үүлезинге хөрөөжен кижиниң ролю кайы хирел дээрзин аныяк малчын Севилбаа Далай-Хөөевнаның дуржулгазындан көрүп болур.

Хойларның черге төрүүлерин болдурбас дээш, төрүүрү билдине бергеннерин аалга үзүп ап каар, түскай азыралга тургузар ийикпе азы ырадыр одарлатпас. Хой оолдапкаш, хураганының шаразын чылгап каапкан соонда, чылыг сугга суккан пөстүн суун сы тудупкаш, ооң-биле хураганның дугун арыды чодар. Оглун тоттурбас хойларның хураганнарын өске хойларга чагыштырар. Сүткүр эмиглиг хойларның оолдарын өйлеп эмзирер. Түлүктүг оолдаашкын үезинде бо бүгү хемчеглерни барымдаалаарынга сакманщиктерни баштап, кол харыысалганы ол бодунга алыр. Шакындыг тывынгыр аргаларны ажыглавышаан, оолдаашкынның түлүүн чедиишкиннигге ажып эртип, он ажыг чылдарның дургузунда хой ажылынга бедик мергежилди чедип алган.

Аныяк малчыннарның юбилейлиг чылда чедип алган кол көргүзүглерин айтырга мындыг: төрүүр 422 баш хойдан чаңгыс-даа хораваан, 100-ке онааштыр 85 хураганны алыр социалистиг хүлээлгезин 97 кылдыр күүсеткен. Бир баштан-на 2,8 кг дүк алыр турган, 3,3 килограммны алган. Чайын белеткеп алганы 16 тонна сигенни кыштаанда чедиртип алган, 20 оваа өдекти бөлген. Хөй чылдарда күженнишкинниг ажыл-үүле халас барбаан. Ниитиниң малының баш санын өстүрериңге быжыг тура-соруктуг ажылдап, эвээш әвес салыышкыннарны киргени дээш совет чазак аныяк малчын өг-бүленің хөрөөжен ээзин «Күш-ажылчы шылгагал» орден-биле шаңнаан.

— Буруңгу өгбелериниң бодавайн-даа чорааны магалыг үеде бистер чуртап, ажылдап турар-дыр бис. Ниитиниң хөренгизин кадагалаар кылдыр биске бүзүрээни улуг чоргаарал. Чазактың бедик шаңналы, ол дээрге бөдүүн ишчи кижилернің дугайында сагыш салыышкын болур. Аңаа харыыны чүгле эки ажыл-биле тывар. Ынчангаш бөгүнден даарта улам кызымаккай, чаа, ажыктыг, чүүлдерни тып ажылдаксаазы келир-дир — деп, өгнүн әр ээзи Шимет Сувацович Хөвендей бодалдыгла чугаалаан.

Олар хойларын февральдың әгезинде оолдаар кылдыр тарып боозаттырган. Өөренген чаңчыл-биле ол берге шылгалдага ыяк белеткеннип алганнар. Ам оларга кыш коргунчуг әвес, оолдаашкынга чедир арткан үени чөп ажыглап турган, хойларының күр күжүн суларатпас сорулганы салганнар. Кайызы-даа комсомолчу, боттарының хөрөөн ылап билир бо малчын аныяк өг-бүлеге бүгүле экини кым черле күзевес боор.

В. МОЛЬБИ.

Фото авторнуу.

Редакцияга чагаалар

Он алды ажыл хүнүнде

Хоорай, суур чурттакчыларынга малчыннарга чаа туткан чылыг, чырык эки бажың кижилерниң сеткил сагыжын кайгамчык өөртүр. Ындыг буянныг ажыл-херекти Улуг-Хем районнуң төвү Шагаан-Арыг хоорайда көжүп чоруур № 568 тудуг колонназы бүдүрүп турар.

Бо колонна бодунуң тургустунуп келгениниң бээр районнуң барык бүгү колхозтарынга болгаш совхозтарынга малчынарның чурттарга бажыңнарын, малга чылыг кажааларны кылып берген. Шагаан-Арыг хоорайның чурттакчыларынга элээн хөй чурттарга бажыңнарын, школа, эмнелге тудугларын кылып берген.

Колоннаның эш Золотухин баштаан бир бригадазы хоорайда бир чурттарга бажының 16 ажыл хүнүнде тудуп дооскан. А. Красногор биле Ивановтуң баштаан бригадалары 2 чурттарга бажыңнарын 17—17 ажыл хүннеринде тудуп дооскан. Ынчангаш шагаан-арыгжылар байырлалга уткуштур чаа 3 чурттарга бажыңнарын немей алганы ол.

Бо үш тудугжу бригадалар ам үеде өске чаа тудуг объектилерин кылып эгелээн болгаш мурнуку хевээр шалыпчы ажылдап турар.

П. ДОНГАК.

ЭКИ КИЖИЛЕР

Чанзым Көк шаандан бээр чазаныр кижи чораан. Ам ол Ак-Туруг суурда чазанылга мастерскаязының эргелекчизинде ажылдап турар. Ол боду бо чылын элээн каш шкафтарны, столдарны, сандайларны, малчыннарга шанактарны, ыяш хүүреткерни, соңга рамаларын чазап берген. Бо кол ажылындан ангыда, агитатор хүлээлгезин ол ак сеткилдиг күүседип турар.

* * *

Түлүш Бүдээнчик Ак-Туруг өртумак школазынга 19 чыл ажыг поварлаан. Ооң кылган чеминиң шынары эки. Столоваяга дежурнайлап кирген школачыларны ол бодунуң ынак ажылынга өөредип турар. Ооң өреникчилери Шура Мачын, Чечек Баир олар ам «УТКА 25 чылы» совхозтуң ол Ак-Туруг салбырының столоваязында поварлап турар.

Суурнуң чурттакчылары ак сеткилдиг ишчи Т. Бүдээнчикти район Совединиң депутадынга ийи удаа соңгаан.

Чоокта чаа суурнуң хөрөөженнери национал чемнер делгелгезин эрттирген. Бүдээнчиктиң кылган тыва чемнери аңаа бирги шаңналды алган.

Н. ШОЙДАА.

Малчыннарның негелдези

Кижи дугайында сагыш салыышкын партия болгаш совет органнарның хүн бүрү ажыл-чорудулгазының төвүнде салдынып турар. Бистиң төрээн партиявыстың болгаш чазаавыстың бүгү чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга бараалгадын турарының чайынналчак боттанылгазын Тываның булун бүрүзүнден көрүп болур.

Мооң мурнунда чаңгыс-даа тудуг чок турган черлерде ам чаа оолдарның улам калбарып, ында әмнелге болгаш культура албан черлериниң, школаларның өзүп турары; мал болгаш чер ажылында хөй күш негеттинер ажылдарны механизастап, чурттарга бажыннарында болгаш бүдүрүлгелерде Ильичиниң лампочказы чайыннап турары — бо бүгү болза, партияның болгаш чазактың кижи дугайында ада сагыш салыышкынының тодаргай херечизи-дир.

Материалдыг байлактың тургузукчулары кижилер, малчыннар дугайында сагыш салыышкын чамдык черлерде четпес болуп турарын база айтыр херек. «Россия» совхозтуң эзт угланыышкынныг мал өстүрүп турар Каскал салбырында бежен ажыг өреге малчыннар бар. Тудуг ыяжынга кандыг-даа бергелээшкин болбас, оларның турлаглары Таңды-Уланың адаанде хирезинде, ол салбырның малчыннарының чурттарга бажыңнары таарымчалыг әвес байдалда. Дөрбелчин ханазын салгаш, крышалаан, бо-ла. Иштинде өрээлдерин кылбаан, соңгалары чаңгыс каът, доразын болгаш дээвириниң кырын чылыглаваан, кладовказы чок, бажың чаны участогу ажыглаттынмас.

Каскалдың малчыннары барык нуруузу печка чок, үрелик плиталыг бажыңнарда. Маңаа мындыг чижекти айтып болур: Балдырганныгда малчын Долаан Папаа бо чылдың ноябрь әгезинде мүн, шай хайындырып олурда, ооң багай плитазы бузулгаш, хамык чеми черде барганын, харыы бичии ургуларынга безин айыыл болур часканын ол девискээрниң чону хараадаңчыг чугаалажып турар.

Бир әвес салбырның эргелекчизи эш О. Очур-оол, совхозтуң директору эш А. Дежнев олар кичээнгейге алган болза «печка септээр туйбу тывылбас» дээр чаңыккан аастаашкын турбас ужурлуг. Туйбуну, чугайны совхоз боду бүдүрүп шыдавас болза, ону өскээртен хандыртынып алырының аргазы бүрүн бар. Ол ышкаш чаа тудугаар кылырынга болгаш әргі бажыңнарны чурттаарынга таарымчалыг кылдыр септээринге тудуг материалы база чанында.

Бо айтырыгны дарый шиитпирлээрин малчыннар күзеп турар. Кижилерниң чурттарга амыдыралын улам әкижидерге, ажыл-ишке база таарымчаны тургузар болгай.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ.

УТТУПКАН

Кая-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң төвү болгаш ажылагыйның чамдык участоктары Кызылдың электроэнергиязы-биле хандыртынган. Артельдиң төп шаңынга болгаш Шивилиг сүт-бараан фермазынга Кызылдың электри шугуму улаттынмаан, колхозтуң бодунуң кылган шугуму ажылдап турган. Бо ийи участокче Кызылдың электроэнергиязын киирер дээш, колхоз баштаар чери Кызылдың кодээ электри тудуг чери-биле керээ чарган.

Дугуржулга өзугаар бригада чедип келген, колхоз төвү-биле төп шаңга база Шивилигниң сүт-бараан фермазынга чедир, оң беш километр черге чаа чагылар тургузары негеттине бээрге, колхоз күүседип берген, тудугжулар чагыларны кадааш, әргі шугумну үзе кезип адыргаш, чана берген, чаа шугум эм-даа шөйдүмээн.

Шивилигниң сүт-бараан фермазында болгаш төп шаңда электри чок, эвир чылын тургузуп каан чагыларның чамдызы ушкулап калган. «Керткен ыыш, соглээн сес» дээр үлегер домак бар болгай, керээ өзугаар ажылды күүседип бээрин колхозчулар Кызылдың кодээ электри тудуг чериндеп негеп турарлар. Бир әвес чаа шугум улаттынмас чүве болза, Шивилигниң әргі шугумун улап, чырыткы-биле ферманы хандырып, колхозчу малчыннарның ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузары чугула. Бо ийи участокту электрижидерп берге әвес, колхоз баштаар черниң негелде чогу-биле кылыр организация уттупкан.

С. КЕНДЕН.

БӨМБУРЗЕКТИҢ БҮГҮ БҮЛУҢНАРЫНДАН

Великобританияның компартиязының съездизи ажыттынган

ЛОНДОН. СЭТА-ның корреспондентизи О. Пивоваровтуң дамчыдып турары болза:

Великобританияның Компартиязының XXX съездизи ноябрь 25-те Лондонда ажыттынган. Британ ортулуктуң хөй миллион чурттакчыларын дүвүредип турар эң чугула айтырыларны чугаалажып көөру-биле 500 чыгам делегаттар Лондоннуң Кэнден районунуң муниципиалдыг чөвүлелиниң залында чыылган. Хуралдаар залда съездиниң делегаттарындан аңгыда акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилери олуржуп турар. Оларның аразында СЭКП ТК-ның секретары М. С. Соломенцев баштаан Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төлөөлери бар.

Эрткен съездилерден ылгалыштыр Великобританияның Компартиязының Күүскому ниити политиктиг илеткелди делегаттарга көрдүрери-биле тургуспас деп шиитпирни хүлээп алган. Съездиниң делегаттары партияның ажыл-чорудулгазының нол айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш англи чазактың даштыкы болгаш иштики политиказының айтырыгларының талазы-биле резолюцияларның төлевилелдерин чугаалажып көөр. Чазактың өртектер болгаш орулгалар талазы-биле политиказының дугайында, ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эвиниң дугайында, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң дугайында, делегей херектеринге Великобританияның ролюнуң дугайында, чуртта түренги байдал айтырыының дугайында — мындыг беш резолюцияларның төлевилелдерин съездиниң делегаттарынга чугаалажып көрдүрери-биле киирген. Вьетнам талазы-биле база стерлингилер фунтузунуң үнезин кудулаткан чоруктуң англи ажылчы чоннарга уржуктарының дугайында онза резолюцияларны чугаалажып көөрүн эгелээн.

Съездиниң киржикчилери партияның «Социализмче британ орук» деп чаа программазын чугаажып көөрлер. Англияга социалистиг ниитилелди тайбың орук-биле тургузарының арга-методтарын ол программа ылаптыг тодарадып турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританияның Коммунистиг партиязының ында болуп турар XXX съездизиниң киржикчилеринге акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилери байыр чедирген. СЭКП-ниң төлөөлериниң баштыңы, СЭКП ТК-ның секретары М. С. Соломенцев индирге үнүп кээрге, олурушканнар ону диңмиттиг адыш часкаашыны болгаш йөрөөлдер салыышкыны-биле уткаан. М. С. Соломенцев Великобританияның Коммунистиг партиязының XXX съездизинге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазын номчаан болгаш СЭКП ТК-ның турасказал белектерин — «СЭКП ТК-дан Великобританияның коммунистиг партиязының XXX съездизинге» деп бижимелдиг болгаш В. И. Ленинниң портредин сиилип даараан Кызыл тукту, а ол ышкаш маадырлыг «Аврора» крейсериң хевирин чураан турасказалды съездиге дамчыдып берген. Залда олурушканнар туруп келген болгаш диңмиттиг адыш часкаашыны үр үеде үргүлчүлеп, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының адрезинге байыр чедириишкиннери дыңналып, Совет Эвилелиниң болгаш Великобританияның коммунистериниң аразында нөйралдың болгаш эпсеткил каттыштырылгазының лозуңнарын салып турган.

соонда Вьетнам талазы-биле база стерлингилер фунтузунуң үнезин кудулаткан чоруктуң англи ажылчы чоннарга уржуктарының дугайында онза резолюцияларны чугаалажып көөрүн эгелээн.

Съездиниң киржикчилери партияның «Социализмче британ орук» деп чаа программазын чугаажып көөрлер. Англияга социалистиг ниитилелди тайбың орук-биле тургузарының арга-методтарын ол программа ылаптыг тодарадып турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританияның Коммунистиг партиязының ында болуп турар XXX съездизиниң киржикчилеринге акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилери байыр чедирген. СЭКП-ниң төлөөлериниң баштыңы, СЭКП ТК-ның секретары М. С. Соломенцев индирге үнүп кээрге, олурушканнар ону диңмиттиг адыш часкаашыны болгаш йөрөөлдер салыышкыны-биле уткаан. М. С. Соломенцев Великобританияның Коммунистиг партиязының XXX съездизинге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазын номчаан болгаш СЭКП ТК-ның турасказал белектерин — «СЭКП ТК-дан Великобританияның коммунистиг партиязының XXX съездизинге» деп бижимелдиг болгаш В. И. Ленинниң портредин сиилип даараан Кызыл тукту, а ол ышкаш маадырлыг «Аврора» крейсериң хевирин чураан турасказалды съездиге дамчыдып берген. Залда олурушканнар туруп келген болгаш диңмиттиг адыш часкаашыны үр үеде үргүлчүлеп, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының адрезинге байыр чедириишкиннери дыңналып, Совет Эвилелиниң болгаш Великобританияның коммунистериниң аразында нөйралдың болгаш эпсеткил каттыштырылгазының лозуңнарын салып турган.

КУДР-ДА СОҢГУЛДАНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). КУДР-нуң Улустуң дээди хуралынга эрткен субботада болган соңгулдага киришкен соңгунчуларның 100 хуузу Улустуң дээди хуралының депутаттарынга кандидаттар дээш бадылаан.

Ол дугайын Төп соңгулда комиссиязының парлап үндүрген дыңнадыында чугаалап турар.

Уэстморленд чаа солдаттарны негеп турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Нью-Йорк пост» солунга парлап үндүрген «Уэстморлендиниң негелделери» деп әгелиг үүлүнге америк тайылбырлакчылар Д. Пирсон биле Д. Андерсонның демдеглеп турары болза, президент Джонсонбиле албан өзүзүнүң әвес сүмележилгелеринге Мурнуу Вьетнамда америк шериглериниң командылакчызы Уэстморленд чаа америк шериглерни Мурнуу Вьетнамче чорудар дугайында негелделерни тургускан.

1968 чылда 525 муң америк солдаттарны болгаш офицерлерни Вашингтоннуң аңаа аазаанын генерал Уэстморленд ол четпес деп президент Джонсонга ажыы-биле медеглээн. «Коммунистер дайында инициативаны мурнуку хевээр холдан салбайн турар» дээрзин Уэстморленд чугаалаан.

ГФР-ниң канцлери Пакистанда

РАВАЛПИНДИ. (СЭТА). ГФР-ниң федералдыг канцлери Кизингер Азияның чурттарынга чорук кылып чораан, ноябрь 26-да Равалпиндиде чеде берген.

Пакистанга ооң ийи хүнде чоруушкунунуң тускай сорулгазы болза, делегейниң чугула айтырыгларының дугайында Пакистаниың удуртукчулары-биле «санал-опалдарны солужары» болуп турар. Ындыг болза-даа Кизингер делегей айтырыының талазы-биле чаа чүнү-даа чугаалап шыдавас, чүге дээрге, ядролуг чепсекти таратпас, араб чурттарга удур Израильдиң агрессиязы, Вьетнамда дайын ышкаш, ындыг чугула айтырыгларның талазы-биле ГФР-ниң чуружу пакистан хөй-ниитиге эки билдингир деп ында санап турар.

Пакистан-барыын-герман экономика болгаш садыг харылзаалары ышкаш ындыг айтырыгга улуг кичээнгейни тус черниң бөлүктери көрүндүрүп турар. ГФР-биле садыг харылзааларында Пакистанга ажыктыг әвес байдал чурттуң бүгү экономиказынга таарымча чок салдарны чедирип турар.

КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ноябрь 25-те, орай дүне Нью-Йоркка КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң далаштыг хуралы эгелээн. Чер ортузу далайның чөөн талазында тургустунган айыылдыг байдалды чугаалажып көөрүбиле Киприниң дилээн өзугаар ол хуралды чыылдырган.

Киприниң төлөөлекчизи Россидес Кипр Республиканың девискээр талазы-биле бүрүн бүдүн турарын камгалаары-биле резолюцияны хүлээп алыр деп Айыыл чок чорук Чөвүлелин кыйгырган.

Кипрде тургустунган айыылдыг байдалдың чылдагааны болза, ортулукта грек чепсектиг куштерни көвүдедип турарында, Киприниң хамаарышпас чоруун «зносистиң» аргазы-биле узуткаарын, ылавлаарга. Кипрни Грециядa каттыштырып алыр дээр грек шериг эрге-чагыргазының чүткүлүнде деп, Турцияның делегады Эральп тайылбырлаан. Турк төлөөлекчи ортулукта сөөлгү болуушкуннар дээш бурууну генерал Гривас командылаан грек отрядтарга онаап турган. Кипрден бо отрядтарны үндүрери-биле хемчеглерни алырынче ол кыйгырган.

Ортулукта байдалга «ооңургадыр салдарны» Греция чедирип турар дээр чүвени грек делегат Бициос чуулчуруп турган. Кипрде тургустунган байдал дээш грек шериг эрге-чагыргазының харыысалгазының дугайында айтырыгны ол ыыт чокка эрттирип каан.

Совет Эвилели Кипр Республиканың хамаарышпас чоруун, тускай догунналаашкының болгаш девискээр талазы-биле бүрүн бүдүн болурун шиитпирлиг деткип, өнчүк-чөцгөлерге болгаш ортулукта душкүүрлүг чорукту чидиглендиреринин оралдажыышкынларынга удур демисежин турар деп, ССРЭ-ниң төлөөлекчизи Н. Т. Федоренко демдеглээн. Кипр айтырының шиитпирлээри дээрге даштыкының холгаарлаашкыны чокка киприоттарның боттарының шиитпирлээр хөрөө-дир. Кипрниң өзулуг хамаарышпас чоруун хандырары-биле даштыкы бүгү шериглерни оон девискээрниң үндүрер, ында турар даштыкы шериг баазаларын узуткаар ужурлуг деп, ол айыткан.

Грециядa шериг эргилдези кипр күрүнеңиң хамаарышпас чоруунга болгаш ооң өй-тавында демократтыг хөгжүлдезинге айыылды шуут тургускан дээрзин совет делегат демдеглээн. Грециядың реакцычы болуктери кипр айтырының шериг арга-методтары-биле шиитпирлээриниң планнарын, Киприниң хамаарышпас чоруун болгаш девискээр талазы-биле бүрүн бүдүн болурун узуткаарының база ону НАТО-нуң шериг баазазы болдурарының планнарын үр үеде ажылдап кылып келген деп, Н. Т. Федоренко чугаалаан.

Кипрде байдалдың чидиглениги НАТО-нуң болуктериниң планнары-биле шуут холбаалыг, ол болуктер бо шериг блогунуң киржикчилериниң аразында чөрүлдээлерни кипр улустуң эргеажыктарының күсели-биле ажып эртерин оралдажып турар болгай деп, Н. Т. Федоренко медеглээн.

Болгаамчалыг болгаш угаазылалдыг болурунче, грек-киприоттар биле турк-киприоттарның аразында айтырыгларны чеспектин дузазы-биле шиитпирлээр дээр оралдажыышкындан ойталаарынче талаларны кыйгырып турар Совет чазактың ноябрь 22-де Кипр талазы-биле медеглелиниң дугайын ССРЭ-ниң төлөөлекчизи сагындырган.

Болгаамчылалдыг болурунче, Чер ортузу далайның ол районунга «ооңургадырының» оруу-биле базымны кылырынче чөрүлдээге кир тырттырткан чуруттарның чазактарын Англияның төлөөлекчизи Карадон кыйгырган.

АКШ-тың төлөөлекчизи Голдберг Чер ортузу далайның районунга тайбынче Каттышкан Штаттар чүткүп турар дээр чүвени чулчуруп, Кипрде сөөлгү болуушкуннарга бодунуң чуртунуң хамааржылгазын хүлээвейн турган.

Вьетнамның Демократтыг Республиказы. Ханойның тримотаж фабриказында. Агитатор Нгуен Тхи Лиен Хыонг сөөлгү медээлерни номчуп тур.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ТУРЦИЯ БИЛЕ ГРЕЦИЯНЫҢ АРАЗЫНДА ДЕМИР-ОРУК ШИМЧЭЭШКИНИ СОКСААН

ЛОНДОН. (СЭТА). Турция биле Грециянның аразында демир-оруи шимчээшкинин соксаткан дээрзин Рейтер агентилели дыңнаткан.

ТУРЦИЯНЫҢ АЙЫЫЛ ЧОК ЧОРУУНУҢ НАЦИОНАЛ ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ХУРАЛЫ

АНКАРА. (СЭТА). Турцияның айыыл чок чоруунуң национал чөвүлелиниң хуралы республиканың президентизи Джевдет Сунайның даргалаашкыны-биле Анкарага болуп эрткен. Чөвүлелдің хуралынга чазак кежигүннери, Турцияның кол штавыының начальниги генерал Турал, Турцияның кургаг чер шериглериниң, шериг-агаар болгаш шериг-далай күштериниң командылакчылары, айыыл чок чоруктуң национал чөвүлелиниң чиңгине секретары киришкен.

Анатолия агентилелдің дыңнатканы-биле алырга, айыыл чок чоруктуң национал чөвүлели кипр айтырыы-биле холбашкан сөөлгү болуушкуннарны бодунуң хуралынга чугаалажып көрген.

Ажылчы чоннарның күселі-биле камналга

ПАРИЖ. (СЭТА). Испанияның чазааның хүлээп алган «шыңгыы камналганың планының» база бир кол чүүлү болза, 1968 чылдың төнчүзүнге чедир ажыл төлевирин «дорайтадыры» болуп турар. Ол дугайын Франс Пресс агентилелдің корреспондентизи Мадридтен дыңнаткан.

ПАТРИОТТАР УЖАР ЧҮҮЛ БААЗАЗЫН БООЛААН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентилелдің дыңнатканы-биле алырга, мурнуу-вьетнам патриоттар ноябрь 26-да Нячангта ужар чүүл баазазын боолаан болгаш америк армияның ол ужар чүүл баазазында турар тускай сорулгалыг шериглериниң штавыынче халдаашкын кылган.

„Катюшалар“ дайзынга туттурбаан

ОРЕЛ. Мценск хоорай Совединиң күүсекчи комитеди ийиги хоорай кудумчузунга Совет Эвилелиниң Маадыры Николай Поликарпович Власенковуң адын тывыскан. Ол шиитпир Мценскиниң кудумчуларынга гитлержилер-биле демиселдиң чаймнаанчак бир үезин сагышка киирген. Ынчан 1941 чылдың октябрь үези турган. Гитлержилер калчаалыг даймылдашкан. Орёл девискээриниң бурунгу хоорайы — Мценскиже кирип келген Бистиң кезектеривие аткаарлар ужурга таварышкан. Дайзынның тыылынга элээн хөй ракета дериглери — «катюшалар» артып калган. Оларны дайзынның холунга киирбее дээш, канчап-даа тургаш ап үндүрер ийикпе чок кылыр ужурлуг апарган. Политрук Власенковуң танк взводу дей эвес күштүг тулчуушкунче кирипкен. «Катюшаларны» үндүрүп алыр арга чок апарган. Ынчал танкистер ол дериглерни хоме боолап эгелээн. Фашистерниң диргелген боолаашкынынга танкылар удаа дарый орттенгилеп турган. Өске арга чок апаарга, Власенко бодунче артиллержилерни радио дамчыштыр медээлеп турган, боолаткан. Ооң өөлүг сөстери мынчалдыр дыңналган: «Байырлыг, эштер, өлүгүвүсее-даа, дүжүп бербедивис!»

Артиллержилер политруктуң чагыын күүсеткен. Дайзынның тыылынга кире берген ракета дериглерин чок кылган. Чажыт чепсек дайзынның холунга кирбейн барган. Ол дайынчы тулчуушкунга эрес-дидим политрук Власенко танкыга орттенгеш маадырлыг өлген.

Ынчан ол 28 харлыг турган. Саратов областың Широкий Уступ деп сууру чурттуг Власенко дайын мурнунда Горький областың Бор хоорайынга культурачыдыышкын школазын директорлап турган. Ол ам Мценскиниң мөңге хамаатызы болган.

Колхозтуң далай өртээли

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. (СЭТА). В. И. Ленин аттыг балыкчы артельге чуртта ең баштайгы балыкчы колхозтуң далай өртээлин тудуп эгелээн. «Гипрорыбпром» институттуң кылып берген ол төлевилелинде Авача мугулдурунга судноолар турар ийи муң метр хире узун эриктиг далай өртээлин тудар деп көрген.

Ленин аттыг балыкчы колхоз — чурттуң ең улуг колхозтарының бирээзи. Артельдиң флодунуң составында амгы үениң балык тудар болгаш болбаазырадыр 30 ең улуг судноолары бар.

Хойлар „столоваязы“

Киргизияның ең байлактыг одарларында — Топ Тянь-Шань —Аксайда, Кара-Кужурда болгаш Ортаа-Сиртте ажыттынган. Хой районнарының колхоз, совхозтары чеден ыраккы одарларда мал чеми хээндектээр дериглерни, сиген хээкчилерни болгаш өске-даа машиналарны тургузуп алган. Одарларда бүдүн чартык миллион центнер сигенни, мал азыраар тараанны, концентраттарны чедирип бергеи.

Хой азыраар черлер тааржыр суттат-суглар чанында тургустунган. Оларның чанында ыяш серилерни болгаш даш ханалыг кажааларны туткан. Улуг хат, соок болган үеде аңаа хары угда кодан-кодан хойлар чаглактаны берип болур.

Спорт

Хаактарын туткан, ажы-төлүн адерткен кызылчылар Восток автобус остановказынга ноябрь 26-да эртенгинин 10 шакта чыглып келген. Олар кышкы спорт сезонунуң ажыттынарынга баар дээш маңаа турганнары ол.

Хербис даанда хаак базазы бодунуң хүндүлүг аалчыларын уткуп алыры-биле 120 ажыг ботинкалыг болгаш кидис идикке кедер хаакты белеткеп каан. 10 шак ажып турда эвлчеглиг автобус элээн хөй кызылчыларны эккелген. Оларның аразында хаактыг-даа, хаак чок-даа кижилер энмежок.

Агаар-бойдустуң байдалы чылып өгелээн. Бодунуп кышкы чурумалыбиле кеттинген Хербис-даа ийи талазындан кышкы чеҥээш-биле курженышкан. Лагда уруг-дарыын эдерткен кижилер шанактыг-даа, хаактыг-даа дагны куду сииледи бадып тур. Олар шуптузу күш-ажылдың неделязын доскаш, боттарының хостуг шагын агаар-бойдуска эрттирип, селгүүстеп чоруурлары ол.

Хербис даандан хаактаан кижилерниң аразында Кызылдың аэропортунуң ажылдакчылары болгаш Күрүвениң башкы институдунуң, көдээ ажыл-агый техникумунуң, музыка училищезиниң сургуулдары эндерик. Олар шуптузу-ла дагдан ушпайн бадары дээш маргышкан, бот-боттарының аразында чарышкан-даа турдулар.

— Бөгүнгү ышкаш мынчаар хаакчылар кээп турар болза, биске өөрүнчүг-дүр. Дыштанганнарга бараан болур дээш базазвысты багай эвес белеткеп алган бис. Бичии уруг-дарыглыг өг-бүлеге шанактарны-даа белеткеп алган бис. Чамдыкта бистиң ол шанактарывысты ажыглаар улустардаа хөвар болур, оозу-ла хомуданчыгдыр—деп, хаак базазының ажылдакчылары чугаалап турду.

Ол-ла үеде хоорайның культура болгаш дыштанылга парыгының аксында хаак базазы база ажыттынган. Маңаа келгеннерниң хөй кезии улуг назылыглар.

Дош кырынга хоккей ойнаан ооллдарның саны минута санында-ла көвүлеп турган. Холдарын оргазынга чүктепкеш, салгындан дүрген маннаан конькижи ооллдар, кыстарның каткызы парктың соок агаарында чаңгыланып турган.

А. КУМАЯК.

ЧУРУКТА: Хербис даа биле парктың матогу эрткен улуг хүнде.

К. ОЮННУҢ фотолары.

Бүгү-эвилел делгелгезинде

Бүгү-эвилелдиң юбилейлиг чурулга делгелгези Москвада ажыттынган. Бүгү 15 эвилелдешкен республикаларның чурукчуларының 2000 ажыг чуруктарын, скульптураларын болгаш өске-даа ажылдарын ында делгээн. Делгелге хөй көрүкчулериң кичээнгейин бодунче хандыдып турар.

Чогаалдар Совет күрүнениң төөгүзүнүң алдарлыг арыннарын айтып, бистиң чуртувустуң бөгүнгү хүнүн көргүзүп турар.

Чурукчу М. М. Чепиктиң (Киев) «Октябрьның гвардейжилери» деп чуруу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ЧААГАЙ СЕТКИЛДИГ КИЖИЛЕР

Кандыг-бир аарының уржуундан хөй хан чидирген ийикпе, азы оваа-ондакка таварышкаш аараан кижилерни хан солуушкуну-биле эмнээри эң-не таарымчалыг аргаларның бирээзи апарган. Совлгу үеде аарыг улусту хан солуушкуну-биле эмнээр арга дыка нептерээн.

Он ажыг чылдар мурнунда бистиң чуртувуска аарыг кижилерге ханын халас бээр шинчээшкин эгелээн. Донор пунктуларынга аарыг улустуң дөргүл-төрелдери, эш-өөрү, таныштары келгеш боттарының ханын халаска берип, аарыг кижиниң амы-тынын камгалап ап турар апарган.

Бо чылын Кызыл хоорайда ханын халаска бээр донорларның саны мурнукузундан элээн өскен. Маңаа медицина училищезиниң студентилериниң идепкейлиг чоруун демдеглээри күзенчиг. Студентилер Ч. М. Чигжит, З. С. Сендажы, Н. Д. Сарыгбай, Р. М. Сайын, З. Х. Седен-ооллар болгаш өскелер-даа ханын халаска дужаараан.

Республика эмнелгезиниң хан солуур салбырынга хоорайның албан организациялар, үлетпур будурулге черлериниң коллективтеринден дыка хөй кижилер эки турааы-биле ханын бээр дээш кээп турар. Республика гипогрофиязының, даараныга комбинадының, Комсомол ажыл-агый министерстволуңуң АТА-зының, «Тыва тудуг трестиниң, ийи дугаар АТА-ның ажылчыннары эки тура-биле ханын дужаараан. Эмнелгеде чыдар аарыг кижилериң төрелдериндеи хан хереглеттинге берген таварылгада, оларга ол дугайын дыннадыптарга, ырак-угакта чурттап турар-даа болза, бораан-на чедип келгеш ханын берип, сагыш човаачал чоруун көргүзүп турар. Ол дээрге аарыг кижилерге-даа, эмчилерге-даа кызыгаар чок өөрүшкү, улуг дуза-дыр. Барыын-Хемчик районнуң «Шекпээр» совхозта С. Д. Ондар, Л. К. Ооржак, С. Б. Тавак-ооллар, Улуг-Хемниң «Улуг-Хая» совхозта С. Д. Карта, Т. Х. Ондар, Д. О. Маспык-ооллар оларның төрелдериниң ханын берген.

Кадык кижилер ханын дужаарга бичии-даа коргунчуг эвес болур болгаш оларның организминге кандыгдаа хора чедирбес.

Кижиниң амы-тынын камгалаар дээш дүн-хүн чок демисежип турар эмчилер ханын берип турар чаагай сеткилдиг кижилерге кызыгаар чок өөрүп четтиргенин илередип турар.

Т. ФИЛАТОВА,
эмчи.

АМЫТАННАРНЫҢ УГААНЫ

Пушкиниң тоолунда алдын балык күжүрү салып чорудупкан, чоруу чогуваа балыкчы ашакты ол алдын балык каш-ла секунда дургузунда-даа бол, шында-ла сактып аптар угаанныг болган. Грузин физиолог, академик И. С. Бериташвилиниң лабораториязына кылган совлгу шенелделерни СЭТА-ның корреспондентизи С. Шульц ынчалдыр тайылбырлаан. Балыктар соок-далктыг амытаннарның шуптузу-биле бир дөмей, сактып бодаар угаанныг деп чүвени ол эртемден тодаткан.

Амытаннарның чүве сактып бодап чоруурунуң үзамдыгары бир дөмей эвес. Балыктарның чүве сактып чоруур үези эң кыска. Селескелер, черепахалар бир чиген чемин каш-ла минута дургузунда, а куштар—ийиуш хүн утпайн чоруур. Диспейлер биле ыттар аңаа—«рекордчулар»— олар көрген-билген чүүлдерин неделя-неделя, ай-айы-биле утпайн чоруур.

Көрген-билген чүвениң ааг-шинчизин угаанның утпайн кадагалап чоруур чажыттары чогум кайдал? Академик Бериташвили болгаш ооң өөреникчилери мээжиң эң идепкейлиг мурнуу участоктарын тускайлап алгаш, мээниң участоктарын аңылавышаан, мээ кезектерикиң тус-туе ужур-дузазын тодаргайлаан...

Амытаннарның сактып бодаар угаанын шинчилээри — грузин физиологтарның ажыл-ижиниң эң сонуурганчыг угланылышкыннарының бирээзи болган.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Төрээн дылдың арыы дээш

Үжүк-бижик чок чораан тыва улусту Октябрьның шуурганы оттурупкан. Оон бээр 50 чыл болганулуг юбилейни чоокта чаа-ла байырлап эрттирдивис. Совет өг-бүлеге чурттаа-ла бистиң Тывавыс ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле канчаар-даа ажжок хөгжүп, чаартынган.

Тыва Арат Республика үезинде улуг акывыс болур орус улустуң ачы-хавыяазы-биле сураглыг эртемденнер, культура тургузукчулары Тывага кээп, национал бижикти тургузушкандан бээр 37 чыл чедип шуурар. Таңды, Саянның эдектерин, бедик дагларны ажып, шапкын хемнерни кежип чораан, баштайгы культармейжилер үжүк-бижикти чонга өөредип чораан болгай. Сураглыг кижилеривистиң тургузуп берген үжүк-бижиин чамдык эштер шын ажыглавас боору хомуданчыг-дыр.

Алн-чорук кылып азы аңаа-ла агаарлап дыштанып, төрээн чериниң бойдус чурумалын магадап чоруурга, мындыг плакаттар безин таварышкылаар-дыр: «Ыяшче холун кодурбе, ол сээн оглунуң оглунга ажиктиг!» Харын-даа кандыг дылга бижээн плакат боор деп кижи боданы бээр.

Ийи аныяк оол суурнуң кудумчуузунга ужуражып келгеш, мынчаар чугаалашканын дыннаан мен:

— Кайнаар баарын ол, эш?

— Кино бар чор мен.

— Аа «настыржок» кино өрнунга аңаа «гуляйтап» албас бе. Чокла болза орус дылга азы чаңгыс аай шын кылдыр тывалап чугаалаан болза база ажыгбас деп бодаар мен. Төрээн дылывыстың арыы, ооң чечен мергени, чугаавыстың культуразы дээш, ылангыя аныяк өскен, черле бүгү кижилер сагыш салыр, ону сагыыр ужуралуг.

Б. ДАДАР-ООЛ.

Улуг-Хем район.

Аңаа күзеп каан бис

Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери никтиниң малын кыштан чылыг, тодуг ажырып, продуктуларны көвүдедир дээш кыштагларның кажааларын чылыглаар болгаш мал чеми сөөртүр ажылдарны үргүлчүлевишаан. Колхозчулар кышка белеткел талазы-биле хөй ажылды кылган, чаа кажаалар немей туттунган, эрги кажаалардың болгаш кадарчыларның чуртталга бажыннарының кылза чогуур кол септелгези доозулган.

Малчыннарның коданнарында аарсаар септелге, ашталга чорудар, улуг күш үнмес ажылдар бар, оларны кылыр талазы-биле колхоз төвүнде албан черлериниң коллективтери шеф ажылын организастап турар. Кара-Хөл оорда ортумак школаның башкылары болгаш ажылчыннары хойжу Хертек Арапчорвуң кажаазын чылыглап, өдээн казып, коданын аптап арыглаан, бажыңын малгаштаан, чугайлап берген. Школадан барган чээрби сес шефчилерден П. Күжүгет, П. Хертек, С. Адыг, В. Норбу, Д. Чалзам олар күш-ажылга хандыкшылдыг чоруун көргүскеннер.

Кежээ, орайтай берген, хойжунуң аалындан чоруп турувуста, одардан хой коданга кирип келди, күш-дериглдези тергиин, оът-сиген эки, мал чеми кыштагда бар, кадарчының хою, онча-менди кыш ажарыының барымдаазы бар. Х. Арапчор бисти удеп тура, ажыл кылып бергенивиске өөрүп четтиргенин илергейлеп, школаның өөредилге-кижизидилге ажылынга чедиишкинниг болурувусту йөрээп турду, а бис Октябрьның социалистиг Улуг революциязының ийиги чартык чүс чылынче кирген хүнүнден эгелээш, ажылга, амыдырал-чуртталгага улам-на чедиишкинниг болурун аңаа күзээн бис.

А. БАРБА.

Артистер барыын районнарда

Революцияның кавайы Ленинград хоорайга театр сургуулун дооскан аныяк тыва артистер чоокта чаа Мольериң «Тартюф» деп шиизин көрүкчүлерге белеткээш көргүскен. Ам олар республиканың барыын районнарында ол шиизин көргүүүн чоруп турарлар.

Чоокта чаа «Тартюфту» Чадаананың чурттакчылары көргеш, аныяк артистериң ролдарын күүседип турарынга бедик үнелелди берген.

«Тартюфту» удавас Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарның чурттакчылары улуг сонуургал-биле көөр.

И. МИЛЕНЬКИЙ.

ХААК-БИЛЕ ЭСТЕДИП, КОНЬКИ-БИЛЕ СЫЫЛАДЫП...

Арыг агаарга, кылаң дошка

Маргылдаанның түннелинден

Эрткен улуг хүнде эртенгиниң 11 шакта Каа-Хемниң кыдыында шийлүп баткан улуг ажыкка чиик кеттиниипкен аныяк ооллдар, кыстар башкы училищезинден, 11 дугаар школадан, башкы институдундан чыглып келгеннер. Хаакчыларның эртер хемчээли—ооллдарның 5 км, уругларның 2500 метр.

Судья хаакчыларны дугаарлар аайы-биле тургускаш, орукче үндүрүпкен. Көрүкчүлер маргыжып турда, хаакчыларның башкылыы кээп эгелээн. 1—2-ги черлерни педучилищениң башкылары Зырянов, Ахметов олар үлешкеннер. 3-ку черни Тулин эзлээн (пединститут). Уруглардан 1-ги черни Бахарева алган (11 дугаар школа). 2—3—4-ку черлерни педучилищениң студентилери Байкалова, Балханцова, Пронина олар алганнар.

В. ОНДАР,
педучилищениң студентизи.

Күрүненің 1966 чылда 3 хуулуг иштики ойнаашкынныг чээшкини

1967 чылдың ноябрь 15-те Баку хоорайга болган ойнаашкынның 11-ги тиражынын

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Чээшкиниң бүгү оң тос разрядтарының аайы-биле серияларың болгаш облигацияларының дараазында номерлериниң ойнаашкыннар таварышкан:

Серияларының №№	Облигациялар-ының №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле	Серияларының №№	Облигациялар-ының №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле	Серияларының №№	Облигациялар-ының №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле
100321	08*)	500	130521	30*)	500	158731	1—50	40
100429	44*)	500	131846	1—50	40	159219	41*)	500
100435	1—50	40	132456	1—50	40	159274	40*)	500
100991	21*)	500	132464	1—50	100	159631	1—50	40
101035	14*)	500	132625	48*)	500	159672	20*)	500
101337	50*)	500	132776	11*)	500	160238	15*)	1000
102175	14*)	2500	132989	12*)	500	163244	44*)	500
102812	16*)	500	134062	1—50	40	164245	1—50	40
103835	1—50	40	134110	45*)	500	164325	06*)	1000
105503	38*)	500	134683	36*)	500	164967	32*)	500
105517	1—50	40	135431	49*)	500	167613	17*)	500
105643	22*)	1000	135594	45*)	500	167773	03*)	500
107574	05*)	500	135833	18*)	500	169454	07*)	500
108022	40*)	1000	136038	33*)	500	170229	1—50	40
108298	1—50	40	136117	1—50	40	170337	14*)	500
108444	36*)	500	136298	22*)	500	170898	09*)	500
108679	1—50	40	136338	04*)	500	171397	1—50	100
109232	50*)	500	136455	1—50	40	171676	19*)	500
110145	08*)	500	136471	14*)	500	173439	07*)	500
110219	39*)	500	138602	1—50	40	173599	1—50	100
111664	20*)	1000	138640	26*)	5000	173989	1—50	40
111701	44*)	500	138930	21*)	500	174759	1—50	100
112061	1—50	100	139341	17*)	1000	175046	19*)	2500
112518	12*)	500	139934	01*)	500	175087	19*)	500
113988	32*)	500	141520	40*)	500	175355	22*)	500
114139	45*)	500	141551	17*)	500	176371	45*)	1000
114725	1—50	40	141551	17*)	500	177102	47*)	500
114801	1—50	40	141953	33*)	500	178748	1—50	100
116302	10*)	500	142010	1—50	40	179671	40*)	500
116760	34*)	500	142069	02*)	500	179747	06*)	500
116953	08*)	500	142763	18*)	500	179826	18*)	500
117173	30*)	500	145391	16*)	500	179957	25*)	1000
117314	21*)	500	145641	1—50	100	180026	29*)	500
118212	40*)	500	146329	46*)	500	180734	06*)	500
118425	05*)	500	146852	1—50	100	181031	1—50	100
118538	14*)	500	147079	1—50	40	181042	1—50	100
119600	43*)	1000	147103	1—50	40	181614	05*)	500
119689	34*)	500	147525	37*)	500	182863	29*)	500
119757	1—50	100	147794	1—50	40	183169	1—50	40
120201	44*)	1000	148212	37*)	500	183310	03*)	500
120640	28*)	500	148365	1—50	40	184191	02*)	1000
122276	1—50	40	148775	48*)	500	185301	24*)	5000
122491	1—50	100	149190	03*)	500	185449	44*)	2500
122802	10*)	500	149408	28*)	500	186196	25*)	1000
123076	1—50	40	149652	15*)	2500	186596	06*)	500
124072	05*)	500	149986	36*)	1000	187263	25*)	500
124677	1—50	100	151070	08*)	500	187467	41*)	500
125107	1—50	40	151456	24*)	1000	187784	28*)	2500
125197	11*)	500	151765	1—50	40	187882	32*)	500
125205	21*)	500	152155	38*)	500	187953	1—50	100
125650	20*)	500	152453	13*)	500	189418	23*)	1000
125930	31*)	500	153569	1—50	40	190561	32*)	500
126241	34*)	500	154566	19*)	1000	190632	1—50	40
126419	04*)	500	154749	1—50	40	193691	42*)	1000
126510	13*)	500	155846	15*)	500	193942	46*)	500
126550	1—50	40	156421	47*)	500	194918	1—50	40
126900	09*)	500	156733	29*)	500	195451	18*)	500
126959	09*)	500	156739	23*)	1000	196766	31*)	500
128290	09*)	1000	156890	24*)	1000	197968	02*)	500
128506	1—50	100	157361	23*)	500	198400	1—50	40
129108	01*)	500	157418	1—50	40	198575	10*)	500
129523	1—50	40	157918	18*)	500	198918	20*)	500
130463	22*)	500	157974	48*)	500	198973	1—50	40

* Бо серияның облигацияларының оон өске 49 номерлеринге 40—40 рубльдиң ойнаашкыннары таварышкан.

Чээрби рубльдиг облигациязынга таварышкан ойнаашкынны бо таблицада көргүүнээн.

Он рубль өртектиг облигацияларга таварышкан ойнаашкыннарның чартык кезиин төлээр..

Ойнаашкынга таварышкан облигацияның өртээн ойнаашкын түүнде кады киирген.

КИНО

НОЯБРЬ 28-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Марианна» 10, 11.45, 1.30, 3.15, 5, 7, 9.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Күчүлүг соруктуглар» (1-ги, 2-ги сериялары) 1, 4.30 8.30, шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Шуургандан күштүг» 10, «Шыпшыынче дезертирлер» 12, 2, 3.50, 5.40, 7.30, 9.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Маугли» 9.30, 3, «Ногаан чуузаа» 4.50, 6.40, 8.30 шактарда.

Редакцияның адреси

Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу бажын № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда килдизинин 37-13, көдээ ажыл-агый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал килдистеринин 21-27, иштики информация килдизинин 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, 1).

ТС—01373.